

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

Všechny opravy mají počínati v mládeži.

O vyučování hluchoněmých.

Napsal *Josef Kolář*.

Dokončení.

5. K označení čísel od 1—10 užívá hluchoněmý prstův; 11 = 10 + 1; 12 = 10 + 2 atd. 20 = 2 × 10 atd. mnoho: otevřené ruce několikrát a rychle za sebou se překládají; málo: jest vše to, co se mezi dvěma prsty (palcem a ukazováčkem) držeti (tříti) může; několik: značí se jednotlivými prsty, které se jeden po druhém otevírají.

Slovosled jakož i celá povaha řeči posunové liší se podstatně od povahy řeči naší. Řeč známková nezná ani skloňování ani časování; ona klade značky jednotlivých představ prostě vedle sebe bez jakéhokoli formálního spojení. Větu: „Nepozorný chlapec běžel přes cestu a upadl přes kámen“, znamenal by hluchoněmý takto: Chlapec — silnice — běžeti — padnouti — nepozorný.

Nerozumí-li někdo nějaké značce, zvolí si hluchoněmý jinou anebo přidá ke značce původní jiné provedení, při čemž zároveň značky pro velikost, barvu, tvar aneb jinou význačnou vlastnost ve svůj prvotní popis přibírá a pokračuje tak dlouho, až se mu porozumí. Při tom zabírá výraz tváře místo předůležité, neboť dodává jednotlivým posunům pravého významu. Krátkou povídku: „Chlapec uviděl na stromě mnoho ptáků. Pln radosti myslil si: Z těchto ptáků si několik chytím. Potichu blížil se ke stromu, vytáhl šátek z kapsy, rozprostřel si jej na zemi a počal stromem silně trásti. Se zármutkem poznal však, že ptáci nespádli, nýbrž uletěli. Zarmoucen zdvihl šátek a odešel domů. Jak nevědomý byl onen chlapec.“ — Hluchoněmý vypracoval by řeči posunovou tuto povídku asi takto: „Chlapec — viděti (ukazováček pohybuje se od oka vodorovně, čímž jest naznačen paprsek světla) — strom — mnoho — pták — radovati se — mysliti — několik — pták — já; při tom hleděl by neustále na domnělý předmět s výrazem veselého, chtění prozrazující tvářnosti. Pak šel by zvolna a pozorně až na místo, na němž by si dotýčný strom představoval, vytáhl by šátek, rozprostřel by jej na zemi, chytil by za strom a s veselou tváří by jím zatřásl. Pak pohlédl by vzhůru, otevřel by překvapením oči a ústa a ukázal by: letěti — pryč. Pak zračilo by se na tváři jeho sklamaní a nelibost; sehnul by se pro šátek, strčil by jej do kapsy a odcházel by smutně se svěšenou hlavou. Pak by se obrátil, zasmál by se, při čemž by ukázal na domněle se vzdalujícího chlapce a skončil by pohrdlivým po-

suňkem a známkou pro nevědomý (plochou rukou uhodil by se několikrát v čelo).

Podobným způsobem vyvíjí a doplňuje se řeč posunová znenáhla tou měrou, jakou u hluchoněmého nazírání, vnímání a soudnost postupuje. Čím více rozšiřuje se jeho vědomí, tím obsažnější jsou jeho představy, tím čilejší jest jeho duch při srovnávání a rozeznávání věci i při tvoření úsudkův.

Cílem metody vyučovací, která užívá výhradně řeči známkové, jest věcné vzdělání chovanců. Řeč tato slouží ku probuzení a sílení myšlenek dětí hluchoněmých, jest jim snadným prostředkem dorozumívacím, jehož mezi sebou užívají, avšak nepřipravuje jich ku obcování s lidmi slyšícími. Tací hluchoněmí zůstávají po vystoupení ze školy zcela osamoceni, jelikož se se svými spoluobčany jen velmi nesehnají dorozumět mohou. Řeči známkové, která se u každého vzdělaného hluchoněmého v umělé přetvořuje, nikdo z plnosmyslných nerozumí a proto se pak každý obcování s hluchoněmým tímto způsobem vzdělaným vyhýbá. Pak teprve poznává hluchoněmý pravou bídu svou jakož i neblahé následky neduhu, jímž jest stížen a stává se tak dvojnásobně nešťastným. Následkem toho obralo si moderní vyučování hluchoněmých za účel, aby se tito ubožáci i naší řeči hláskové přiučili a ve společnosti lidské volněji a samostatněji se stali.

O řeči hláskové.

Naší řeči hláskové počalo se ve školách hluchoněmých učit od té doby, kdy se poznalo, že ubožáci tito jenom následkem hluchoty němými zůstávají. V dobách starších považována byla němota za neduh zvláštní, který povstal buď nedokonalým anebo vadným vývinem ústrojů mluvních. Hluchoněmí mají ústroje mluvní zcela zdravé, řeči se však nepřiučí pouze proto, že jí neslyší. Musíme je tudíž rozeznávat od těch, kteří sluchu nepostrádají, ale pro nějakou vadu na mluvidlech mluvit nemohou, jakož i od blbců, kteří následkem nevyvinutých sil duševních mluvit se nenaucili. Konrád Aman, švýcarský lékař, byl prvním, jenž poznal pravou příčinu němoty u lidí hluchých a stal se také zakladatelem nové metody vyučovací. Naváděl hluchoněmé, aby pohyby úst osob mluvicích pozorovali a pak je před zrcadlem nápodobovali. Při vyluzování hlasu pomáhal si hmatem; kladl ruku chovancovu při vyslovování hlásek na své hrdlo, aby chovanec chvění, které mluvením ve chrťáně povstává, pozorovati a tak hlas nápodobovati se učil.

Řeč článkovaná, které se hluchoněmý jenom zvolna přiučí a která jak od učitele, tak i od žáka mnoho času, velikého namáhání a ještě více trpělivosti vyžaduje, jest cílem a zároveň i prostředkem moderního vyučování hluchoněmých.

Jako ve škole obecné nelze ani u hluchoněmých při nastoupení jich do školy s vyučováním ihned započít. I tu jest potřebí doby přípravní, aby žáci zvykli si na školu, do které před vstoupením do ústavu buď vůbec nechodili, aneb se jen dobrovolně, kdy se jim zachtělo, do ní dostavovali. Doba tato, po kterou učitel jenom snadnými, mechanickými pracemi své chovance zaměstnává, trvá 3—4 týdny. Přece však již touto dobou probírají se se žáky rozličná cvičení předpravná, která pro další výsledky nemalé jsou důležitosti. Jsou to rozličné pohyby úst a jazyka, všelijaké způsoby vdechování a vydechování, kterýmiž naučí se chovanec nejen správně užívati ústrojů mluvních, nýbrž i řádně nakládati se vzduchem, který do sebe vdechuje. Již při těchto cvičeních dlužno učitelům hluchoněmých pilný

pozor míti, aby dítky hluboce dýchati se naučily a rozličnému, pitvornému kroucení obličejem si nenavykly.

Aby hluchoněmi hlásku vytvořiti dovedli, musejí si nejprve postavení a jednotlivé pohyby mluvidel, jimiž hláska ona se utváří, představiti a učiti se napodobovati. Není tudíž hláska pro ně věcí tak jednoduchou — nej-jednodušší částí řeči — jako pro plnosmyslné, nýbrž složeninou, jejíž částí nejprve hluchoněmi jednotlivě poznati musejí, aby pak celou složeninu správně vytvořiti dovedli. Jak dlouho má se zaměstnávatí učitel cvičeními předpravnými nelze určitě říci. Záleží na tom, kolik jest ve třídě žáků a jak jsou tito schopni. Mimo to jsou mnohá cvičení — zejména dechová — tak důležitá, že jest nutno po celý rok na počátku každého polodenního vyučování některou z nich opakovati a cvičiti.

Dlužno tu připomenouti, že celé vyučování ve třídě první a zejména cvičení předpravná, děje se s každým žákem zvláště. Není to tudíž vyučování hromadné, nýbrž práce, při níž učitel, zejména probírá-li látku novou, musí vše do nejmenších podrobností s jednotlivci nacvičiti. Jenom věci známé a dobře nacvičené možno ve sboru se všemi žáky najednou opakovati.

Po ukončení cvičení předpravných, v nichž však učitel ani po době přípravní ustati nesmí, přikročí se ku hláskování samému. Bezvýmínečně nutnou podmínkou jest tu, aby učitel sám si byl přesně vědom správné polohy mluvidel při každé jednotlivé hlásce, než ji počne cvičiti. Toho nejsnáze dojde, bude-li před zrcadlem, k světlu obráceným, tu kterou hlásku volně vyslovovati a postavení mluvidel sledovati a sám na sobě zkoušeti. I dítě, vyslovuje-li některou hlásku nesprávně, pozná chybu snadněji, pozoruje-li svá i učitelova mluvidla v zrcadle. Hláskováním ve škole hluchoněmých nerozumíme však pouze cvičení ve čtení písmen, nýbrž i vyluzování hlásek samých, což jest nejdůležitější úlohou prvního roku školního a zároveň nejnesnadnější prací ve vyučování hluchoněmých vůbec.

Ačkoli jednotliví učitelé různého pořádku při vyluzování hlásek se přidržují, počíná se obyčejně temnými souhláskami *p, t, f*, jelikož postavení mluvidel nejsnáze při nich pozorovati možno. Se samohláskami počíná se poněkud později, t. j. až pak, když učitel u žáků řádného hlasu docílil, ačkoliv i tu postupy jednotlivců valně se odchyľují. Správné nacvičení samohlásek jest hlavní a nejdůležitější podmínkou jasné a srozumitelné výslovnosti žáků. Provádí se tím způsobem, že samohlásky nejprve o sobě, později ve všech možných a jazyku našemu se nepřičících skupinách se cvičí. Ku cvičením těchto vybírána bývají ovšem slova, která významem svým slouží zároveň praktickým potřebám chovanců. I při dalších cvičeních, když se již všecky samohlásky se souhláskami ve slabiky a slova spojují, volí se obyčejně látka taková, která pro chovance i cenu praktickou má. Spůsobujeť to chovancům nemalé potěšení, mohou-li pak mimo školu jednotlivých slov a krátkých vět, kterým se ve škole přiučili, ihned použiti. Mimo to poznávají též záhy důležitost řeči článkované a oblíbí si spíše nepřetržitá, často dosti namáhavá cvičení hláskovací. Zároveň musejí býti žáci přidržováni, aby kdykoli se jim příležitost naskytne, těchto slov a vět také upotřebovali a známkovati si odvykali. Jenom tak docílí učitel, že řeč posunová znenáhla řeči článkované ustupuje a že dítky pak dovedou touto řečí nejen myšlenky své projadřovati, nýbrž v ní i myslet. Ovšem že obor, v němž se takováto cvičení pohybovati mohou, zůstává po dlouhou dobu velice úzkým.

Podobně jako ve škole obecné spojeno jest i tu čtení i psaní velmi úzce s hláskováním, takže předmět tento rozestupuje se již ve třídě první

ve čtyři souběžná vzájemně se doplňující cvičení a to: vyluzování hlásek (čili hláskování vlastní), čtení a psaní písmen a konečně odpatřívání.

Po uplynutí 6—8 měsíců vycvičí se ditky tak, že všechny hlásky a snadnější jich skupiny správně a zřetelně vyslovovati dovedou. Avšak cvičení ve hláskování přece nepřestává. Teprve nyní cvičí se shlukům souhláskovým, přízvuku jednotlivých slabik a slov ve větě, délce a krátkosti samohlásek, jakož i vyslovování celých vět jedním dechem. Vše to vyžaduje nové píle, práce a stálého opakování nejen po celý druhý školní rok, kde tyto věci hlavní jsou úlohou, nýbrž po celý čas vyučovací vůbec. Koncem prvního a počátkem druhého školního roku, kdy vlastní hláskování již ukončeno jest, počíná se teprve pravé vyučování v řeči, jež rozestupuje se ve škole hluchoněmých v 5 hlavních oborů, které jsou: cvičení ve výslovnosti (cvičení fonetická), názorné vyučování, mluvnice (cvičení formálná), čtení a řeč obcovací.

Cvičení výslovnosti čili fonetická probírají se ve zvláštních hodinách vyučovacích pouze na stupni nižším. Později omezují se jenom na to, že učitel při každé příležitosti pilně dbá, aby ditky srozumitelně mluvily. Toho docílí ovšem jenom neoblomnou vytrvalostí, kterou veškeré, ve výslovnosti jednotlivých žáků vyskytující se nedostatky častým cvičením a neustálým opakováním odstraniti hledí. Jako všude obzvláště zde jest opakování duší veškerého vyučování.

Názorné vyučování vede ku věcnému vzdělání chovanců. K rozšíření představ, pojmu jakož i pokladu jazykového upotřebuje se tu rozprava o věcech z nejbližšího okolí dítěte a rozmluv o příbězích, jež se před očima dítek sběhly. Rozmluv těchto užívá se zároveň za themata k písemným pracím. Názorné vyučování poskytuje také žákům příležitosti, aby forem, jimž se v mluvnici přiučili, samostatně upotřebovali. Učitel pak užívá velmi často vyučování tohoto, když chce nové formy žákům vysvětlovati.

V mluvnici seznamují se hluchoněmi s jednotlivými formami řeči, při níž ovšem veškerá grammatická pravidla a různá pojmenování odpadávají. Učiteli hluchoněmých musí dostačiti, když ditky formám těmto rozumějí a na přiměřené, jim srozumitelné látce také samostatně upotřebovati dovedou. Ve svých rozmluvách s dětmi musí se učitel, pokud možno, jenom na takové formy omezovati, které žákům již vysvětleny byly. Jelikož pak nejenom formu, nýbrž i obsah řečeného hluchoučným vysvětliti a znázorniti dlužno, jest také potřebí, aby se i látka, na níž cvičení formálná probíráme, pečlivě volila a seřadila. Při tomto výběru a seřadění látky řídíme se jednak potřebami chovanců, jednak i okolím, v němž se ditky nalézají.

Při čtení následují po sobě rozličné, v mluvnických hodinách nacvičené formy na přiměřené a poučné látce v rozmanitém pořádku. Ditky musejí ovšem jak věcně tak i formálně článkům, jež čísti mají, rozuměti, obsah pak srozumitelně, sběžně a s přirozeným přízvukem přednáseti. Čítanka má býti chovancům jak pro ústní tak i pro písemní projadřování vzorem. Na stupni vyšším jest pak čítanka zdrojem veškerých grammatických cvičení. Z ní hlavně berou se příklady k jednotlivým mluvnickým pravidlům a častý rozklad vět napomáhá řádnějšímu porozumění obsahu. Na stupni nejvyšším doporučuje se již užívati obyčejných, pro ditky plnosmyslné psaných čítanek.

V řeči obcovací seznamují se hluchoněmi s rozličnými obraty, jichž se ve mluvě často užívá, která však ve vyučování mluvnickém a názorném buď vůbec nepřicházejí anebo teprve pozdě na řadu přicházejí. Také o jednotlivých událostech a příbězích, jež se před očima žáků sběhly, tu pojednáváme, neomezujíce se ovšem na formy žákům již známé, jelikož

právě na příkladech z řeči obcovací vzatých nejlépe nové formy žákům objasnit a vysvětliti možno. Na vyšších stupních není již zvláštních hodin vyučovacích pro tento obor, jelikož dítky již tak dospěly, že při čtení a přiházejících se rozpravách dosti příležitosti se naskytuje, aby se o nejrozmanitějších věcech hovořilo. Do oboru řeči obcovací náleží na př. nacvičení různých pozdravů, proseb a rčení ve společenském životě často užívaných.

Vyučování názorné dělí se na stupni vyšším v jednotlivé předměty reálné, takže hluchoněmí osvojí si v ústavu veškerých dovedností (mimo zpěv) a vědomostí pro život potřebných jak jich škola obecná dětem plno-smyslným podává.

O odzírání.

Celá nejnovější metoda vyučování hluchoněmých zakládá se vlastně na dovedném a zručném odzírání. Dovednost tato spočívá na zvláštním výcviku čidla zrakového, kterým jednak pohyby ústrojů mluvních, jednak i celou tvářnost osob mluvících sledujeme. Ačkoli činnost smyslu jednoho nedá se nikdy úplně nahraditi činností smyslů ostatních, dokázala přece zkušenost, že sluch aspoň z tak velké části zrakem nahraditi se dá, že jest možno pomocí tohoto smyslu hluchoněmého řeči hláskové přiučiti. Na stupni nejnižším, kdy z dítek hluchoněmých přirozený hlas vylouditi se snažíme, jest hmat nejdůležitější pomůckou vyučovací; záhy však přidružuje se zrak, jenž tvoří pak hlavní podmínku vyučování. Mylné jest při tom domnění, jakoby hluchoněmí náhradou za to, že se jim sluchu nedostává, ostatní smysly zejména zrak již od přírody bystřejší měli nežli druzí lidé. Obdivuhodná dovednost, jakou hluchoněmí při odzírání na jevo dávají, nezakládá se na nějakých přednostech přírodou daných, nýbrž jest výsledkem dlouholetého a namáhavého cvičení. K rychlému odzírání dospívají hluchoněmí teprve po vytrvalé práci a po odstranění četných překážek.

Každá hláska vyžaduje určitého postavení mluvidel. Hluchoněmí pohyby a postavení úst zrakem sledují a podle zachycených obrazů pak soudí, jakou hlásku mluvící vyslovuje. Ačkoli zrak hlavním jest tu činitelem, přece špatně by se každému hluchoněmu dařilo, kdyby se spoléhal při odzírání výlučně jenom na obrazy optické a neužíval vedle nich ještě rozličných pomůcek jiných. Jednotlivé formy ústní, jich proměny a střídání lze sice při rozmluvě zrakem stopovati, nikdy však s takovou jistotou, jakou ucho dojmy sluchové vnímá. Ani při nejurčitější a nejsprávnější mluvě není pozorovateli možno, aby obrazy všech pronesených hlásek zrakem sledoval a zachytil. To platí zejména o hláskách, které se zadními mluvidly, jejichž pohyby zrakem sledovati nemožno, vytvářejí. U jiných hlásek nezáleží zase ani tak na postavení mluvidel, jako spíše na zvláštním pohybu vzduchu, jakož i na tom, jest-li dotýčná hláska jasna nebo temna; ani tyto věci nejsou zraku našemu přístupny. Vyslovujeme-li na př. hlásku *s*, jest postavení mluvidel totožné, jako když pronášíme hlásku *c*. Záleží tu pouze na prudkosti s jakou vzduch štěrbinou jazykem a zuby vytvořenou ze sebe vyrážíme. Také postavení mluvidel při vyslovování jasných hlásek: *b, d, g, h, z, ž, v* jest úplně totéž, jako když vyslovujeme obdobné hlásky temné.

Ještě nesnadnější a obtížnější jest odzírání při mluvě rychlé a neurčité, jaké v životě obecném po většině užíváme. Nelze se tudíž diviti, že starší učitelé hluchoněmých, uváživše všecky tyto na první pohled nepřekonatelné překážky, odzírání nejen nepěstovali, nýbrž i za nemožnost vyhledávali a náhradou za ně jenom prstní abecedě, řeči psací a známkové učili.

Aby hluchoněmý zručně odzíratí se naučil má potřeblí nejenom dobrého a vycvičeného zraku, nýbrž i značného nadání duševního, jakož i obsáhlých vědomostí jak věcných tak i mluvnických. Proto zdaří se dovednost tato jenom tehdy, zakládá-li se na pořádaném vyučování, na pilném a vytrvalém cvičení a na důkladné znalosti mluvnické. Jenom za těchto podmínek dostoupí odzíratí takového stupně, že se stane uměním, jehož pomocí hluchoněmí obrazy slov na ústech mluvícího zrakem čtou (právě tak jak se děje plnosmyslným při čtení) a že pak pomáhající si soudností a vědomostmi grammatickými doplňují si to, co i při největší zručnosti zrakem sledovati nemohou.

Proto — vychování byvše v ústavu dle metody nejnovější — hluchoněmí dojdou k poznání své lidské důstojnosti, osvojí si nejenom veškerých vědomostí a dovedností (mimo zpěv) jak jich škola obecná dětem plnosmyslným podává, nýbrž naučí se i řeči článkované dak dalece, že se dovedou (třeba formou mnohdy nedokonalou, ale přece srozumitelnou) projadřovati a řeči jiných rozuměti.

Naše výkony zeměměřičské.

Popisuje *J. M. Kadlčák.*

Prosím, nelekejte se, že mám za lubem nové břemeno, anebo z chtivosti po novotářství chci práce zbytečné. Dokonce nemíním beztoho až příliš bohaté učivo rozmnožovati předmětem, kterýž pode jménem geometrie — zeměměřictví důležitým je odvětvím vědecké učby škol vysokých. To vás jenom nezvyklý název tak polekal. Věc sama je tak jak „nová“ škola, jenom že se takměř všude obmezujeme na tabuli školní, kdežto u nás po léta zaměňujeme tabuli za skutečné plochy v přírodě, cvičíme se v měřictví venku v polích.

Jakmile se svět otevře a vesna zeleň i pestrý květ vyloudí z dřimot zimních, opustíme občas dusnou učírnu a vycházíme do polí. Tam vědomostí měřičské doplňujeme, prohlubujeme a učíme se užívat, čemu v dobách zimních byli jsme se naučili v hodinách měřictví věnovaných.

Snad nezazlíte, druhové milí, když popíši jednu z takových našich výprav zeměměřičských, kteréž konáváme za teplého počasí, kdy z učírny letní úpal činí opravdové mučírny.

* * *

„Hoši! Odpoledne půjdeme do polí měřit“, oznamuji po ranním vyučování, když teploměr se vyšoural na + 20° R a úmorné parno schvátilo tělo i duši.

Rázem mizí zmalátnělost a ospalost. Do hochů jako by má slova jiskru byla vhodila. Oči září plesně a rušný šum ozývá se v třídě před chvílí v dřimotách tonoucí.

„Každý si vezme zápisník a tužku. Pitucha a Trčka opatří naše přístroje měřičské“, nařizují krátce.

Vše jásá. Hoši div nemetají kotrlce radostí, že bude „škola“ venku.

Po poledni v obvyklou chvíli vstoupím do třídy. Hoši již nedočkavě čekají znamení k modlitbě. Sotva dozněl zvonek, opouštíme třídu. V předu moji pomocníci s náradím: 4 tyčky s červenobílými praporečky, několik kolíků zaostřených a měřičský pás 25metrový. Toť celé naše zařízení zeměměřičské.

Náměstím zabočili jsme okolo kostela na silnici. Sotva minuli jsme mýto, upoutala zahrada mistra pekaře pozornost žáků. „Jak vysoké tyče — u nás pravíme štachety — jsou v plotě?“ jakoby nahodile vpletl jsem se jim do řeči.

„Dva metry“, odhadují od oka.

„Přesvědčíte se, odhad-li správný. Zde je metr, měř“, pobízím největšího.

„Dva — na milimetr“, dosvědčuje měřič.

„Kolik tyčí po metře?“ dotazují se dále.

„Pět nebo šest“, hlásí se jiný.

„Odhad příliš neurčitý. Měř!“

„Pět tyčí po metře“, hlásí po chvílce, změřiv si vzdálenost prvních dvou tyčí.

„Kolik asi měří celý plot podél silnice? Odhadněte. — Asi 20 metrů? Přesvědčíte se. Co učiníme, míry-li není po ruce? Ano, krokem si odměříme vzdálenost. Měř a počítej, Milato,“ nařizují nejvyrostlejšímu žáku.

„Délka plotu obnáší 26 kroků“, ohlašuje po chvílce.

„Kolik je to metrů? —

„Skoro dvacet,“ slyším ve sboru.

„Kterak počítáno?“ —

„Krok měří okolo 75 cm, tedy 26 kroků 75 krát 26, t. j. 19 metrů 50 cm,“ vysvětluje nejbystřejší ve třídě počtář.

„Souhlasí! — a teď rychle ještě počet štachet“, vybízím dále.

„Rovné sto“, určují žáci.

„Dva rozvinou měřičský pás a jeden spočítá v plotě tyče,“ nařizují.

„Dvacet metrů — sto štachet —“ vítězoslavně oznamují v malé chvílce.

„Jaký tvar má zahrada?“ „Podobá se čtverci,“ zní odpověď. „K vůli jistotě se o tom přesvědčíte. Jakým způsobem zjistíme, skutečně-li zahrada má tvar čtverce? — Tož se přesvědčte, změřte všechny strany.“

Žáci vykonali s očividnou radostí, co jim uloženo. Než byly strany změřeny, několika otázkami osvěžili jsme vědomosti tvaroslovné. Dotazoval jsem se, co vypočítáváme při plochách, co je obvod, co plocha, čím měříme obvod, čím plochy.

„Čtverec úplný — na všech stranách 20 metrů,“ za nedlouho hlásili měřiči.

„Kolik tyčí spotřebovali na celý plot?“

„Víte-li, jakou plochu ohraničujete? — Míniš tedy, že zahrada má výměru 400 m? Kdo ví, jak vypočítáno, kolik měří celá zahrada?“

„Délku zahrady znásobil samu sebou. Zahrada je čtverec, jehož jedna strana měří 20 metrů, tedy násobí se 20,“ vysvětlovali žáci.

„Co stojí u nás kopa štachet, víte-li? — „2 K až 2.40 K podle délky, zhrubky a rovnosti štachet,“ odhadovali hoši.

„Mnoho-li asi platil pan mistr za tyče na plot? Otevřte zápisníky a počítejme. Kolik kop je 400 tyček? Kopa-li za 2.40 K, kolik stojí 6.6 kop? — Tak jest. $6.6 \text{ kop} \times 2.40 \text{ t. j. } 15.84 \text{ K.}$ “

„Však již vidím, že byste rádi dále. Necháme dalších výpočtů a svižně v před! — Ale pozor! Počítejte, kolik kroků je odsud na mostek, kolik ku hřbitovu, ke kříži . . .“

Hoši vesele si vykročili. Šli jako němí. Počítali bedlivě, aby se žádný nezmýlil.

„Sto padesát tři kroky,“ zvolal radostně první, sotva nohou můstku se dotýkáje. „Sto čtyřapadesát,“ minil soused. „Sto padesát tři,“ potvrzovali jiní nedočkavě ke mě pohlížejíce, čí počet za správný prohlásím.

„Sto třiapadesát“ — rozhoduji.

„Vidíš? — Já počítal dobře“ vítězoslavně se rozkřikl hoch.

„Počítal jsem dobře, nevím, kde jsem se zmýlil“ bránil se poražený.

„Nechte hádky: oba správně počítali. Pešat byl o krok upředěn, Malý byl o krok v pozadí. Nechybil ani jeden ani druhý“, rozhodují spor.

„No tak — však umím počítat“, ulevoval si všecek rozradostněn hošík, jemuž neúspěch oči zkalil.

Podobně jsme zjistili vzdálenost ke hřbitovu, ke kříži a pak z paměti převáděli míru krokovou na míru metrovou.

„Proč pak asi u příkopy stojí kámen nápadného zevnějšku?“ — „To je mílník!“ volali někteří. — „Co je napsáno v hlavě mílníka? — Co znamená 10.5? — Nikdo neví?“ — „Vzdálenost“ — nejistě prohodil náš třídni vševěda. — „Uhodl jsi; ano vzdálenost, ale jakou?“ Všichni mlčí v rozpacích. „Od Místku až po toto místo počítá se 10.5 kilometru cesty“, vysvětloval jsem zatáčeje ke kříži.

Šli jsme polní cestou. V pravo i v levo se zelenilo osení, kteréž hoši bedlivě prohlíželi. „Zde je obilí (žito), tam kunčina (jetel), za ní jařina“ určovali žáci hovoříce mezi sebou nenuceně.

„Či pak je pole po pravé ruce“, vmísím se do hovoru. — „Barčákovo“ odpovídají ve sboru.

„Jaká zde půda? — Ba kamenitá a proto mnoho potřebuje hnoje, má-li vydati hojnější sklizeň. Má-li také tenhle pozemek podobu čtverce? — Dle čeho soudíš, že má tvar obdélníku? — Ano je delší než širší. Ale soudíš, že je délka obou stran i šířka pozemku na obou koncích stejná? — Podle stejné šířky záhonů soudíš? — Odhaduješ správně. Kolika brázdové záhony jsou na pozemku? — Takový záhon jmenujeme osmibrázdový. Někde mají záhony 10—12brázdové, ba v rovinatých krajích, kde půdu velmi pečlivě obdělávají, celé pole na rovno orají. Orají líchy.“

„A teď zase dáme se do měření. Jaký tvar má role? — Vyměříme obvod jeho. Stačí-li měřit jednu stranu? — Jak vypočítáme obvod tohoto pozemku, když má tvar obdélníku? — Dejme se do práce. Změřte délku pozemku i šířku jeho.“

V malé chvíli bylo měření vykonáno a pak v zápisnicích vypočítal žáci obvod pole podle známé formule.

„Nyní vypočítáme plochu pozemku. Čím pak měříme plochy? — Na větší plochy však m^2 nestačí. Trvalo by dlouho, než bychom rozlehle pozemky takto změřili, a počítání by se zbytečně protahovalo. Proto měříme pozemky mírou větší, arem; pole ještě rozlehlejší hektarem. Co je ar?

— Abyste věděli, jak velká plocha je ar, poznačíme si jej onde na pastvisku. Jak to asi provedeme? — Pojdte, ukáži vám ar.

Postavil jsem žáka s týčí praporečkem opatřenou na chodník. Žáci na pokyn odměřili 10 metrů a druhý žák s týčí postavil se na místo. Tak odměřen čtverec, jehož rohy označeny týčemi.

„Máte nyní na očích ar půdy. Odhadněte, kolik arů měří role, jejíž obvod máme zjištěný“, vybízel jsem hochy.

Odpovědi byly nestejně 20 — 25 — 28 — 23 arů, hádali žáci.

„Jak dlouhý je pozemek? — a jak široký? Jak se dopočítáme plochy obdélníka? — Tedy rozměr délky násobíme rozměrem šířky, tudíž 200×20 činí 4000 m². Kolik je to arů?“

„Tamhle za křížem je velikánská louka. Bude-li pozemek ten měřiti též arem? — Nikoli! Takovou plochu změříme hektarem. Co je hektar? — A 100 arů je kolik m²? — Velká zajisté plocha je 10.000 m². Abychom správně dovedli odhadovat i plochy veliké, vytýčíme si jeden hektar. Náš měřičský pás je 25 m dlouhý. Kolikráté položíme naši míru, abychom vytýčili si ar? — Pospěšme si tedy. Vraz kolík do země. A nyní odměřte délku jednoho aru.“ — Příkaz vykonán. „Konec označte opět kolíkem do země vbitým. — Abychom určili jednu stranu hektaru: kolikráté přeneseme délku aru podél chodníku? — Počátek a konec zase označíme praporky.“ — Podobně odměřeny ostatní strany velikánského čtverce, jehož rohy značili hoši praporky. Ke každému kolíku postaven rovněž žák, ale bez týče, a tak ohraničena plocha jednoho hektaru.

Popaťte žáci, kolik půdy zaujímá jeden hektar. Odhadněte nyní, kolik asi hektarů měří celá louka.“

Na dané znamení žáci shromáždili se na místě dříve již jim naznačeném. Usedli na suchý trávník ve stínu staletých lip a já začal vypravovat.

„Pozemky měříme tedy arem a hektarem, o jejichž rozsahu právě jsme nabyli správného ponětí. My víme, jaká plocha je ar, jak velký je hektar. Naši otcové měřili jinak. Slýcháte zajisté hovořit doma, že zahrada je na měřici, louka měří tři jitra. Víte-li, co je měřice půdy? Je to kus pole, kteréž obsejeme jistým množstvím zrní. Čím měříme teď zrní? Jindy místo hektolitrů měřili na měřice. Hektolitr rovná se 1·6 nebo-li $1\frac{5}{8}$ měřice. Pozemek, kterýž osejeme tedy $1\frac{3}{4}$ hektolitru, nazýván měřicí. Tři takové měřice nazývány jitem — někde joch — , což znamenalo kus pole, kteréž bez přesilení za jitra, t. j. za den zoralo se párem volů.

Všechny pozemky byly zkušenými zeměměřiči — geometry — změřeny a do knih zapsány. Knihy ty proto nazýváme pozemkovými knihami. V nich je zaznamenáno, komu každý pozemek patří a jaká jeho výměra, kolik plochy zaujímá. Každý majitel půdy obdržel od úřadu k tomu ustanoveného výpis na archu papíru, v němž naznačeno, které pozemky mu patří a kolik měří. Proto říkáme jim pozemkové archy.

Všechny pozemky jsou také nakresleny na mapě, kterouž každá obec má stále pò ruce. Je to obecní mapa pozemková a ta obsahuje všechny pozemky po pořádku číslu označené, aby si každý majitel bez obtíží mohl své pozemky na ní vyhledati. Ve škole se na pozemkovou mapu naší obce podíváme.

Nynější mapy a pozemkové knihy obsahují míry metrické. Starší mapy a pozemkové archy byly vedeny podle měr před tím užívaných. Poznačte si do zápisníků, že jitra, stará míra polí, je čtverec, jehož každá

strana měří 40^0 (sáhů), tedy $40 \times 40 = 1600 \square^0$, neboli 3 míry — měrice — výsevu. Měří tudíž jedna měrice stará $533 \square^0$. Jeden sáh rovná se 3.6 m^2 , nebo 1 m^2 rovná $0.28 \square^0$, nebo 1 m^2 je o něco více než $\frac{1}{4} \square^0$. Měrice je tudíž 19 arů 18 m^2 ; jitro 57 arů 55 m^2 . Je tedy ar asi 18 sáhů, hektar asi 1 jitro $1180 \square^0$, nebo zkrátka 1 jitro = $\frac{1}{7}$ hektaru. Podle těchto údajů ve škole si vypočítáme některé příklady.

Čas nám pro dnešek vyměřený již minul. Příště budeme pokračovati v měřických výkonech. Vyměříme si pozemky jiných tvarů a ve škole pak zkušeností a vědomostí takto nabytých upotřebíme v početních úkolech.

Srovnejte pomůcky. Nastoupit v řad! Dvojstupem v pravo v bok! — Do čtyřstupu — pochod! Pochodem pochod! Zapějte píseň pochodovou: „Proč bychom se netěšili.“

Luisa z Carvajalu.

Španělská apoštolka víry v Anglii ve stol. 17.

Dle francouzského podává *Josef Weiss*.

II.

V mladistvém věku roku 1584. četla psaní vyslance španělského u dvora v Londýně, kde vyličeeno bylo utrpení anglického mučedníka pro viru. Vzpomínka na událost tuto nešla jí z mysli. Úpění katolíků v Anglii trpících zaujalo její duši; v kapli Pampelunské, v útulku madridském všude obírala se mučeníky a vyznavači těmi; chtěla je viděti, ba záviděla jim. Láskou Inula k Anglii a k jejím dětem: každý Angličan, Madridem se ubírající, buď že bral se z Valladolidu, stav se knězem, aby v otčině své evangelium hlásal, buď že tajně z vlasti prehnuv do Valladolidu na studia pospíchal, byl jejím přítelem. Cítilaf dobře, že Anglie byla jí od Boha za působiště určena.

Roku 1604 učinila pevné rozhodnutí: darovala Anglii své jmění. A roku 1605 rozhodnutí její bylo doplněno, darovala Anglii život svůj. Nejprve své jmění: byla opravdu chudobna? Žila chudě sice, ale mohla se k bohatství vrátiti, a tu zdálo se jí, že není v pravdě chudá. Rozhodla se tedy v Belgii, v Lovani, založiti noviciát jesuitů anglických a věnovala na ten účel 20.000 dukátů. A po 11 měsících opouštěla Luisa, svého jmění dobrovolně se zřekši, rodnou zemi svou, ubírajíc se Paříží do „země světcův“, jak tehdy i přes bludařství Anglie slula. Opouštěla rodnou zemi vedena a vábena touhou po nebezpečí a utrpení: chtěla nikoliv v bezpečném zátiší, nýbrž cestou drsnou a příkrou dobýti spásy duše své; a Bůh popřál jí milosti té, připraviv pro ni trpkosti a hořkosti přčetné.

Zakusila brzy pronásledování. Přišedši do Anglie, našla na několik týdnů útulek ve starém zámku, kde několik katolických kněží se skrývalo. Když však nařízena byla domovní prohlídka, musila jinam se utéci. Odebrala se do Londýna, kdež přijala ji k sobě jistá katolická paní. Když po odhalení spiknutí tak zvaného „prachového“ král Jakub vinu všeho sváděl na katolíky a s nevidanou příkrostiti počal je pronásledovati, prosila paní

ta Luisy, by jinde pohostinství si hledala. A tu, aby někde přístřeší došla, bylo se jí odhodlati ke kroku, od něhož jí pokora a mlčenlivost dosud zrazovaly: dala se poznati vyslanci španělskému don Padrovi de Zuniga. Několik pokojíků bylo jí vykázáno od vyslance k obývání; přibrála k sobě dvě mladé dívky do bytu a od té doby počíná katolická činnost Luisy z Carvajalu na „ostrově svatých“.

První týdny jejího pobytu byly hrozné: dvojí sen její nedošel splnění. Snila o tom, že v brzku nabude katolická víra opětné vážnosti, a za tím všude na ulicích urážena byla hanlivými obrazy a vtipy proti „papežencům“. Snila dále o tom, kdyby se jí dostalo když ne úspěchů v apoštolování, tedy přec koruny mučnické; a sama musila si přiznati, že jsouc v Anglii cizinkou bude odtud prostě vypovězena, ne však mučena. Sklamání tato však neubírala jí odvahy. Psalaf svému bratrovi: „Sebeláska a přirozená touha po klidu a pokoji vábi mne do Španělska a ne do Anglie . . . Neznám srdce méně schopného, aby snášelo zápasy a neštěstí této země: dovedeš si nyní představit, trvám-li zde pro svou zálibu či z opravdové zbožnosti? . . . Hle, jsem zdraví slabého, čivů rozechvělých a bojácná, od přírody chtivá úcty a náklonnosti jiných, a zde dlím jako na poušti plné dravých vlků, v domě chudém a opuštěném, živím se almužnou, a přec nemůžeš ani tušiti klid a mír srdce mého . . . Není to účinek síly nadpřirozené od Boha vycházející, k vůli níž nemohu se zřici zkoušek nových a přestati v plnění vůle Boží?“

Boží vůlí bylo, aby Luisa byla prostřednicí mezi katolickou láskou španělskou a katolíky anglickými a aby nadšení rytířského národu, v ní hárající, obrátila ve prospěch víry pronásledované. A nadšení to vedlo ji k práci neúnavné. Jsouc cizinkou mohla míti u sebe knihy apologetické či obhajné a jiné náboženské: a v knihách těchto i v Písmě sv. pilně čítajíc, mohla častokráte jak kněžím tak věrným církve římské přispěti ku pomoci.

Jednoho dne kněz pro „papeženství“ uvězněný již chystal se podepsati přísahu králi, kterou by život svůj sice vykoupil, však víry a poslušnosti ke sv. Otci se zřekl. Luisa jej navštívila, vyložila, co počíná, a důrazně jej varovala: a kněz ten, přednost dav mučnické smrti před přísahou bludařskou, svěřil jí umíraje staříčkou matku svou. Činem tím získala Církev i Anglie o mučnicka více. — S oblibou docházela do žalářů, kam zavírání podezřelí katolíci: těšila je, povzbuzovala a na smrt připravovala. Líbezný její zjev a láskyplné chování působilo i na žaláříky, kteří k vůli ní mírněji zacházeli s uvězněnými. V předvečer jedné popravy shromáždila kolem sebe v kobce žalární dva kněze, kteří měli býti popraveni a valný počet katolíků, kteří rovněž v brzku na svůj ortel čekali a s nimi v radostných zpěvech a žalmech vítala nastávající cestu ke krajím věčnosti, takže sami žaláříci žasli nad takou hrdinnou myslí. A druhého dne po popravě sama poskytla přístřeší popraveným mučnickům; sebrala jejich těla, zaobalila a do svého příbytku dala donésti, aby je do ciziny potom vypravila. — Jako cizinka byla z trestů katolíky stíhajících vyňata, a tato beztrestnost byla katolíkům velmi na prospěch.

III.

Však neměla dlouho trvati. Úřady Londýnské vypátraly, že v obchodnické čtvrti jakás „papeženka“ z cizozemska odvážíla se na ulici katolickou víru hájiti ano i hlásati. Luisa byla zatčena. Již cítila se blízkou smrti a děkovala Bohu. „To je přestrojený kněz“, křičela luza anglická a již se na ni sápara. „Je to vznešená šlechtična španělská“, prohlásil policii vyslanec krále španělského a Luisa puštěna na svobodu. Rmoutila se nad tím velice,

že mučnictví již zajisté jí nepřáno. Však tím více v činnosti svojí pokračovala, doufajíc později koruny mučnické hodnou se státi. Kolem ní počal se nyní katolický život utěšeně rozmáhati. Bůh žehnal její práci a mnohé anglikány v lůno církve pravé přivedla zpět; mladé muže vysílala na kněžství a pojala plán založiti kongregaci školskou pro výchovu dívek anglických. — Její příbytek byl ohniskem „papeženství“; obávajíc se udavačství přestěhovala se do čtvrti jiné a zase tam horlivě apoštovala. Arcibiskup anglikánský dobře postřehl však působení její a v čas příhodný krále Jakuba I. na ni upozornil.

Luisa podruhé byla zatčena a těšila se, že hodna bude smrti mučnické. Však i tentokráte na upozornění a přímluvu vyslance španělského byla propuštěna k nesmírné žalosti své. Smrt se před ní skrývala, ona toužila po ní, a smrt jí se vyhýbala.

K dovršení jejího žalu Filip II., král španělský, chtěje se prokázati úslušným králi anglickému, dal jí na srozuměnou, aby se uchýlila do Nizozemska: tof bylo pro ni ranou poslední. Sklíčena žalem a vysílena horlivou činností apoštolskou ulehla na lože, s něhož již nepovstala. Léta Páně 1614. 2. ledna u věku 45 let vydechla šlechetnou duši svou v milované, nešťastné zemi anglické, oplakávána zemí svou rodnou a katolíky anglickými.

Pokus její, provésti znovuzkříšení katolické víry v Anglii, se sice nezdařil, však myšlenka její přešla později do sousední země francouzské, odkudž noví apoštolové úkolu toho se podjali, jiskru života církevního znovu vznítiti, jež čím dále utěšeněji nyní plápolá.

K prvnímu jubileu.

Píše J. M. Kadlčák.

Jak ten čas běží: rychleji než ty dravé bystřiny dumných velehor. Ani se mi nechce věřit, že již deset let utonulo v moře minulosti; deset let uběhlo jako sen od chvíle památné, kdy prozíravý velepastýř Theodor ponejprv k učitelstvu otcovské vydal posláni: shromážděte se, kdož věříte v Krista a spásu věčnou, u kolébky křesťanství slovanského. Přijďte ze všech končin Moravěny Cyrillo-Methodějské na posvátný Velehrad a obnovte, vytríte, posilněte svůj duševní život, obraťte se ve studnici milosti Božích, abyste ne slovem mrtvým, ale životem katolickým jako svíce zářili lidu, jehož dorost v duchu náboženství Kristova vychovati máte.

Postřehli odpůrci života náboženského dosah této výzvy. Správně poznali, že duchovní cvičení učitelů na posvátném Velehradě chystaná vážným jsou nebezpečím pro směr liberální, kterýž na mnoze u nás stotožňován s bezvěrectvím, a proto hrubá zahájena palba i proti původci duchovních cvičení velehradských a přerovských, neboť současně i učitelkám chystány duchovní hody v přerovském klášteře, ale ještě více počali bušit do těch, kdož na Velehrad se chystali.

Na schůzích veřejných i v hovoru soukromém, v listech stavovských i novinách politických neslýchaným způsobem tupena byla chystaná cvičení

duchovní nebo-li exercicie učitelstvu připravené v ten způsob, jak měli je dříve již kněži.

Nebratrsky prohlášen byl každý učitel a učitelka za zrádce stavovských zájmu, za vyvrhele poznamenan a za hlupáka duševně zakrnělého prohlášován, kdož se odvážil účastniti se duchovních cvičení, tedy náboženského projevu živé víry.

Nebudu připomínat, jaká neslýchaná potupa slibována byla každému, kdož jako svobodný muž a volná žena odváží se veřejně doznati, že považuje duchovní cvičení za vhodný a užitečný prostředek k zdokonalení, zušlechtění sebe a po stránce náboženské za potřebný prostředek k dosažení milosti posvěcující a ku blahu duševnímu vůbec vedoucí.

Soudíce podle sebe, očekávali odpůrci, že pochopitelný strach a bázeň před pohanou světskou bude dosti mocně působiti na všechny, kdož by snad chtěli použití dobrodiní nebývaleho a duchovních cvičení se mínili účastnit. Již jásali a radostně si pochvalovali výsledky hrubé palby bezohledné.

Na Velehrad ani jeden v pravdě český učitel nepojede a v Přerově učitelka vlastenka se neukáže, tak hlásali vítězoslavně.

A co se stalo? Velehrad oživil vroucí písní pěvců učitelů, kteří kajícíně klonili koleno před Velebností Nejsvětější. Sto a více učitelů neohrožených se přihlásilo k prvním duchovním cvičením na Velehradě a zástup nadšených učitelek sjel se do Přerova, aby vykonaly, což ku spáse duše za prospěšné a vhodné uznaly.

Přes všechny až surové útoky a pohany neslýchané první duchovní cvičení, kteráž na pokyn velepastýře Theodora byla v život uvedena a zásluhou miláčka všech exercistů a exercistek vldp. dra. Stojana i přehorlivých exortátorů po dnes kvetou a dobro působí nejen v duši účastníků, nýbrž i v celku.

Nejeden chystal se na cvičení — v srdci hněv a vzdor krutý — a vrátil se usmířen a obrácen. Na Velehrad, do Přerova jeli hněvem naplněni — a zpět se vrátili plni lásky a nadšení k povolání s odpuštěním v srdcích všem, kdož ubližovali, ránilí bez příčiny, bez viny.

Mnohý jel snad na Velehrad ne tak z plného přesvědčení, jako spíše ze vzdoru a zvědavosti. „Zejtra — pozejtří ujedu — mnohý snad si umínil — a vytrval do konce. Ba co více: upřímně se vyznal, že nechápaje významu a dosahu cvičení duchovních podceňoval je. Nejednou slyšel jsem: na rok přijedu opět a teprve jak náleží vlomím se do těch záhad těžko pochopitelných, prožiju ve slastném zapomenutí tuchy pekla, ale i záblesk radostí nebeských pocítím. Mnohý jel snad na Velehrad jak nespokojený pochybovač a vrátil se vyzbrojen pevnou, nezdolnou vírou a posílně nezvratným předsevzetím; ať se děje co děje — život další povedu a zařídím si přesně v duchu víry své katolické.

Deset let uplynulo a za těch deset let sta mužů životem vyškolených na Velehradě nalezlo duševní rovnováhu, mír v srdci a klid ve svědomí. Nabyli tam síly, že bez reptání a zoufání klidně snášejí břímě Božskou prozřetelností na bedra jim uvalené.

Deset minulo let a na sta mladých druhů na Velehradě nalezlo zbraně k přemáhání hříchu a zdolání nástrah, jimiž poseta je životní dráha naše.

Význam duchovních cvičení nepochopí, kdo sám v dobré vůli neúčastnil se života rozjímavého, znaleckou rukou řízeného. Neuvěří, kdo sám na sobě nezkusil obrodný vliv duchovního života, jaký se prýští z exercicii.

Proto nepochopí ani, proč letos, v desátou ročníci prvních exercicií učitelských, chystáme první jejich jubileum a z té příčiny zástupcové katolického učitelstva obrátili se k zakladateli duchovních cvičení našich, velepastýři Theodorovi s prosbou, aby buď započítí, anebo zakončí ráčil učitelské exercicie na Velehradě.

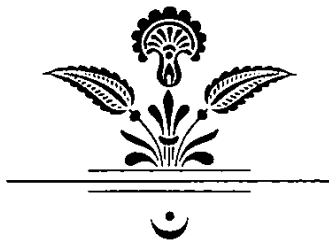
Velepastýř ve známé blahosklonnosti a otcovské přízni učitelstvu vždy na jevo dávané milostivě slíbil, že se buď osobně našich exercicií účastní, anebo, kdyby to nebylo možno, na Velehrad vyšle zástupce svého, aby tak naležitého významu se dostalo prvnímu jubileu duchovních cvičení učitelských.

Radostná zpráva tato zajisté povzbudí mnohé, aby letos jubilejních exercicií na Velehradě i v Přerově se účastnili a tak stali se účastnými všech těch milostí, kteréž duši věřící plynou z duchovních cvičení.

A exercisté, kteří již prožili v zátiší klášterním slastné dumky nebeského nadšení, zdaž letos nepospíší na Velehrad, aby obnovili sliby tam učiněné, obnovili úmysly a předsevzetí dobrá, obnovili život duševní v duchu Pána a Spasitele.

Navrhují tudíž, abychom letos na Velehradě konali sjezd exercistů a na oslavu duchovních cvičení jubilejních sjeli se k letošním exerciciím všichni, kdož jsme na Velehradě v minulém desetiletí byli účastni duševních hodů, kteréž každoročně uchystány učitelstvu vůdcem naším vldp. dr. Stojanem a přehorlivými i přechoťnými Otci z Tovaryšstva Ježíšova, přáteli a hostiteli našimi přemilými.

Oslavme tedy první jubileum duchovních cvičení sjezdem exercistů. A tož, přátelé milí, na prázdniny si stanovme heslo: Na shledanou na Velehradě!

Dmítrij Ivánovič Tichomirov, paedagog ruský.

(Další část.)

Díla Tichomirova jsou dokonalým provedením jeho myšlének. O tom se přesvědčíme, posuzujeme-li některé z jeho nejdůležitějších děl. Při prohlídce hlavních jeho spisů, započneme přirozeně s jeho základním dílem nadepsaným: A B C, nebo-li rukověť k užívání ve školách národních ku současnému vyučování psaní, čtení (rusky a v církevní slovanštině) a počítání.

Tato kniha sepsaná společně p. Tichomirovem a paní Tichomirovou, dosáhla v prosinci roku 1900. 141. vydání, což značí zajisté slušnou číslici 1,670.000 výtisků. Poslední vydání samo čítá 70.000 exemplářů. Rukopis byl schválen zvláštní sekcí vyučovacího odboru v ministerstvu pro veřejné vyučování v Rusku, a byl úředně doporučen jako dílo, jehož by zvláště měli používat při vyučování ve školách národních začátečníci v povolání učitelském. Cena knihy jest velice nepatrná, 20 kopejek, t. j. as 46 haléřů.

Tento abecedář jest rozdělen na 4 části.

1. Cvičení ustanovená k naučení písmen abecedy, 2. cvičení stupňovaná plynou četbou, 3. studium církevní slovanštiny, 4. základy počítání.

Prvá část. Žáci se učí současně čísti a psát, při čemž začínají písmem psacím (v ruštině není tak velkého rozdílu mezi písmeny psanými a tištěnými jako u nás). Po nějakém čase, věnovaném základním tahům, přímým a zaokrouhleným, jež žáci píšou na čtverečkovaném papíře, přikročí se k písmenům. Když jsou již známa písmena a, u, m, a jejich tvar, používá se jich ku tvoření slabik a slov, a i v příštích hodinách nenacvičí se nikdy žádné písmě, aby se ho nepoužilo k utvoření mnohých slov. Když jest žák již obeznámen asi s tuctem písmen, tu již mu „A B C“ dává příklady krátkých vět. Čím dále se pokračuje, tím více se tyto věty množí. Žáci se naučí přepisovati a čísti otázky a odpovědi, seznamy jmen, ptáků atd. Třeba dodati, že v tomto zručném stupňování od snadného k nesnadnému jsou užívána písmena co nejvíce pozměňována. Písmena tisková, ze začátku velká, stávají se stále menšími, písmenům obyčejným přidružuje se znenáhla latinka. Po velkých počátečních písmenách následují malá písmena; cvičení to se provádí na základě vlastních jmen.

Tento krátký a rychlý přehled dokazuje, že Tichomirova metoda vyučování čtení a psaní svou jasností a postupem nezadá v ničem nejlepším slabikářům západní Evropy.

Druhá část. — Prvých 28 stránek rukověti bylo věnováno písmenům. Žák již dovede je psát, čísti a skládati ve slova. Nyní následuje as 40 stránek obsahujících krátké články ku čtení. I zde jest postup od jednoduššího k složitějšímu co nejčastěji volen. Texty jsou dětsky jednoduché, povídky, mravoučné bajky a básničky povznášejí se povlovně až k slohu básnickému v popisných líčeních vyňatých z Puškyna, Nikitina, Koltcova a Majkova a až k slohu biblickému ve vypravováních vyňatých z posvátných knih.

Jelikož se nejedná jen o čtení a psaní, ale jest třeba vyučovati tím, že žáci čtené dobře pochopí a že se jim články důkladně vysvětlí, tedy, aby vyhověl oběma účelům, umístil Tichomirov zde rozličné latinkou psané poznámky poutající žákovou pozornost a nutícího ku přemýšlení o otázkách, o nichž byla právě řeč. Na př. přicházíme k četbě článku „Mravenec a holubice“ (týž předmět jako u La Fontainea). K tomuto jest připojeno několik krátkých poznámek, kde nacházíme slova „neštěstí, milosrdenství, vášeň, pomoc, vděčnost“, dále i pravidla „služba za službu“ atd. Co to příležitosti ku přemýšlení a výkladu o právě čteném článku. Vítanou příležitostí k rozhovoru jsou dále články o zvířatech, ptácích a rostlinách atd. Po bajce o vlku a koze se vypočítávají zvířata býložravá a masožravá, po Tolstojově básničce nadepsaná „Poraněná bříza“, mluví se o stromech a keřích: po verších o hvězdách a slunci, činí se zmínka o hvězdách, sdruženích nebeských těles a rozdělení času, po líčení Nikitinově „o radlici“ mluví se o letních měsících, a dále o čtveru ročních počasí, týdnů a dnech, při čemž se každý den svým jménem nazve.

Po těchto obyčejných vědomostech, potřebných ku každodennímu životu, připojuje Tichomirov základní nauky náboženské každému pravoslavnému nevyhnutelně potřebné. Tento zvláštní ráz vyučování vysvětluje z textu a dá se i z jednotlivých nadpisů článků dosti vytušiti: Jak Pán miluje své děti, narození svaté matky Boží, narození Pána Krista, poslední soud, večere Páně, zrada Jidášova, odsouzení, utrpení, ukřížování a smrt Kristova, velkonoce, nanebevstoupení Páně, nanebevzetí Panny Marie“ atd.

Nemaje dosti na tom, že vyložil žákům význam těchto velkých slavností náboženských a dějiny o Kristu, Tichomirov hledí v nich vzbuditi zájem pro obřady církevní; popisuje jich hlavní části a poukazuje na to,

že věřící jsou zavázáni zachovávatí posty, činiti pokání a modliti se atd. Častěji též vysvětluje symbolický význam církevních obřadů. Všechny tyto podrobnosti jsou vysvětleny jasně a myslí mladých čtenářů úplně srozumitelně.

Třetí část. — Tichomirov věnuje studiu jazyka církevního 17 stránek obsahujících abecedu a cvičení. Písmeny staroslovanštiny, na pohled dosti malebné, liší se od abecedy ruské velice málo, takže na prvý pohled není jich možno od této hned rozeznati. Písmen úplně se lišících není více jak deset. Tyto žáci zvlášť nacvičí a seznámí se brzo i s ostatními písmeny. Když žáci se již se zvláštními písmeny seznámili, předvádí je slabikář se skupena ve staroslovanská slova a později uvádí již celé věty, vyňaté z písma svatého. Všechny věty jsou přeloženy do ruštiny a patřičně vysvětleny. Církevní slovanština obsahuje často zkratky, k nimž třeba klíče; z toho důvodu uvádí ABC dosti úplný jich seznam, který stačí skoro ku čtení všech svatých textů. Pak následují opatřeny jsouce přčetnými vysvětlivkami různé náboženské texty, jimž se mají děti na paměť naučiti: modlitba Páně, pozdravení andělské, vzývání nejsvětější Trojice, anděla strážného, modlitba k sv. patronu, k sv. Duchu, za živé a za mrtvé, za císaře a vlast, pak modlitby ranní a večerní, před sv. přijímáním, píseň k chvále Panny Marie. Jak viděti, jest tento abecedář skoro malým katechismem.

Čtvrtá část. Žák se seznamuje s číslicemi pomocí obrazců, znázorňujících na levé straně skupinou bodá (teček) číslo, jež jest na pravé straně vyznačené číslicí. Hned na to probírají se čísla od 1 do 10, sčítání a odčítání jednotek, pak počítání s desítkami, na to cvičení s čísly skládajícími se z desítek i jednotek. Povlovně se přikročí ku dělení a násobení 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 a 9. Ke každému oddělení jest přidána serie příkladů obezřetně stupňovaných. Tato malá arithmetika jest zakončena násobilkou a jest doplněna prvých set, tabulkou měr, váh a mincí ruských, a římskými číslicemi od I. do XII. (aby se naučili určovati, kolik jest hodin).

Tak bohatý jest obsah malého svazku o 104 stranách, který vkládá Tichomirov jako prvou pomůcku do rukou žáků škol národních. Když jsme teď dílo to popsali, a jeho jednotlivé části krátce probrali, poznáváme, že vyniká zvláštní logickou jasností své metody a praktickým rázem vyučování. Tento abecedář (ABC) jest úplně uspořádán dle teorií svého skladatele a pozoruhodně rozčleněn a stupňován, aby žáci mohli býti snadno zasvěceni do základů. Kromě toho obsahuje mnoho vědomostí potřebných životu mravnému i hmotnému, a základy náboženství, jež zaujímají tak široké místo veездеjším životě.

Příště dále.

Dne 6. t. m. zemřel na Vyšehradě kanovník **Beneš Method Kulda**, ušlechtilý kněz, nadšený vlastenec a zasloužilý spisovatel. Zesnulý narodil se v Ivančicích dne 16. března 1820. Věčná mu paměť.

Duchovní cvičení pro učitelstvo konají se letos na Velehradě dne 18. srpna. Započnou v úterý večer a skončí asi v sobotu z rána. Účastníci se žádají, aby alespoň 6 dní před započatím cvičení ohlásili na Velehrad svůj příchod. Stačí dopsat dp. farnímu úřadu na Velehradě.

Rozhled po přítomném hnutí v učitelstvu mor. uveřejníme příště.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se ievně.